

Resource: Termini muhimu (unfoldingWord)

unfoldingWord® Translation Words © 2022 unfoldingWord. Released under CC BY-SA 4.0 license. unfoldingWord® Translation Words has been adapted in the following languages: Tok Pisin, Arabic (عربي), French (Français), Hindi (हिंदी), Indonesian (Bahasa Indonesia), Portuguese (Português), Russian (Русский), Spanish (Español), Swahili (Kiswahili), and Simplified Chinese (简体中文) from unfoldingWord® Translation Words © 2022 unfoldingWord. Released under CC BY-SA 4.0 license by Mission Mutual

Termini muhimu (unfoldingWord)

L

Laana

Ufafanuzi:

Neno "laana" linamaanisha kusababisha mambo mabaya kutokea kwa mtu au kitu kinacholaaniwa.

- Laana linaweza kuwa taarifa kwamba madhara yatatokea kwa mtu au kitu.
- Kumlaani mtu pia inaweza kuwa ni maonyesho ya tamaa kwamba mambo mabaya yatampata.
- Inaweza pia kumaanisha adhabu au mambo mengine mabaya ambayo mtu husababisha kutokea kwa mtu mwingine.

Mapendekezo ya Tafsiri:

- Neno hili linaweza kutafsiriwa kama "kusababisha mambo mabaya kutokea" au "kutangaza kwamba kitu kibaya kitatokea" au "kuapa kusababisha mambo mabaya kutokea."
- Katika muktadha wa Mungu kutuma laana kwa watu wake wasiotii, inaweza kutafsiriwa kama "kuadhibu kwa kuruhusu mambo mabaya kutokea."
- Neno "aliyelaaniwa" linapotumika kuelezea watu linaweza kutafsiriwa kama "(mtu huyu) atapata matatizo mengi."
- Maneno "laana iwe" yanaweza kutafsiriwa kama " (mtu huyu) apate matatizo makubwa"
- Maneno, "Ardhi imelaaniwa" inaweza kutafsiriwa kama "Udongo hautakuwa na rutuba sana."
- Hata hivyo, ikiwa lugha lengwa ina kirai "laana iwe" na ina maana sawa, basi ni vizuri kuweka kirai sawa.

(Tazama pia: bariki)

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Samweli 14:24-26](#)
- [2 Petro 2:12-14](#)
- [Wagalatia 3:10](#)
- [Wagalatia 3:14](#)
- [Mwanzo 3:14](#)
- [Mwanzo 3:17](#)
- [Yakobo 3:10](#)
- [Hesabu 22:6](#)
- [Zaburi 109:28](#)

Mifano kutoka kwa hadithi za Biblia:

- **2:9** Mungu alimwambia nyoka, "Umelaaniwa!"
- **2:11** "Sasa ardhi imelaaniwa, na utahitaji kufanya kazi kwa bidii ili kulima chakula."
- **4:4** "Nitawabariki wale wanaokubariki na **kulaani** wale wanaokulaani."
- **39:7** Ndipo Petro akaapa, akisema, "Mungu anilaani ikiwa namjua mtu huyu!"
- **50:16** Kwa sababu Adamu na Hawa hawakumtii Mungu na walileta dhambi katika ulimwengu huu, Mungu **aliulaani** na akaamua kuuangamiza.

Data ya Neno:

- Strong's: H0422, H0423, H0779, H1288, H2763, H2764, H3994, H5344, H6895, H7043, H7045, H7621, H8381, G03310, G03320, G06850, G19440, G25510, G26520, G26530, G26710, G26720, G60350

Labani*Uhalisia:*

Kwenye Agano la Kale, Labani alikuwa mjomba na baba mkwe wa Yakobo.

- Yakobo aliishi katika nyumba ya Labani huko Padan-Aramu na alisimamia kondoo na mbuzi wake kama sharti la kuoa binti za Labani.
- Yakobo alimpenda binti wa Labani, Raheli, na alitaka awe mke wake.
- Labani alimlaghai Yakobo na kumfanya amuo binti yake mkubwa Lea kwanza kabla ya kumpa Raheli kama mke.

(Mapendekezo ya Tafsiri: Jinsi ya Kutafsiri Majina)

(Tazama pia: Yakobo, Nahori, Lea, Raheli)

Marejeleo ya Biblia:

- [Mwanzo 24:30](#)
- [Mwanzo 24:50](#)
- [Mwanzo 27:43](#)
- [Mwanzo 28:1-2](#)
- [Mwanzo 29:5](#)
- [Mwanzo 29:13](#)
- [Mwanzo 30:26](#)
- [Mwanzo 46:16-18](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H3837

Lameki*Uhalisia:*

Lameki ni jina la wanaume wawili waliotajwa katika kitabu cha Mwanzo.

- Lameki wa kwanza aliyetajwa alikuwa mzao wa Kaini. Alijigamba kwa wake zake wawili kwamba alikuwa amemuua mtu kwa kumjeruhi.
- Lameki wa pili alikuwa mzao wa Sethi. Pia alikuwa baba wa Noa.

(Mapendekezo ya Tafsiri: Namna ya Kutafsiri Majina)

(Tazama pia: Kaini, Noa, Seti)

Marejeleo ya Biblia:

- [Mwanzo 4:18-19](#)
- [Mwanzo 4:24](#)
- [Mwanzo 5:25](#)
- [Mwanzo 5:29](#)
- [Mwanzo 5:31](#)
- [Luka 3:36](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H3929, G29840

Lango

Ufafanuzi:

Neno "lango" linamaanisha sehemu ya kuingilia kwenye uzio, ukuta, au aina nyingine ya kizuizi kinachozunguka nyumba, mali, mji, n.k.

- Lango la jiji lingeweza kufunguliwa kuruhusu watu, wanyama, na mizigo kusafiri ndani na nje ya jiji.
- Ili kulinda mji, kuta zake na milango zilikuwa nene na imara. Milango ilifungwa na kufuliwa kwa chuma au mbao ili kuzuia askari wa adui kuingia mjini.
- "kufuli" la lango inahusu mbao au chuma kinachoweza kusogezwa mahali pake ili milango ya lango isiweze kufunguliwa kutoka nje.
- Katika nyakati za Biblia, lango la mji mara nyingi lilikuwa kitovu cha kijamii kwa mji huo. Lilikuwa mahali ambapo habari za matukio ya sasa zilikuwa zikibadilishwa kati ya watu, ambapo shughuli za biashara zilifanyika, na ambapo maamuzi ya kisheria yalitolewa.

Mapendekezo ya Tafsiri:

- Kulingana na muktadha, njia nyingine za kutafsiri "lango" linaweza kuwa "mlango" au "ufunguzi wa ukuta" au "kizuizi" au "njia ya kuingilia."
- Kifungu "kufuli la lango" kinaweza kutafsiriwa kama "boliti za lango" au "mbao za kufunga lango" au "vijiti vya kufunga vya chuma vya lango."

Marejeleo ya Biblia:

- [Matendo 9:24](#)
- [Matendo 10:18](#)
- [Kumbukumbu la Torati 21:18-19](#)
- [Mwanzo 19:1](#)
- [Mwanzo 24:60](#)
- [Mathayo 7:13](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H1817, H5592, H6607, H8179, G23740, G44390, G44400

Lawi

Ufafanuzi:

Lawi alikuwa mwana wa tatu wa Yakobo na Lea. Wazao wake walikuwa moja ya makabila ya Israeli.

- Kabila lililotokana naye lilijulikana kama "kabila la Lawi" au "Walawi."
- Jina Walawi linafanana na neno la Kiebrania linalomaanisha "kujiunga na."
- Tofauti na makabila mengine, kabila la Walawi halikupata urithi wa eneo moja la ardhi huko Kanaani. Badala yake, walipokea miji mbalimbali iliyotawanyika katika maeneo yanayomilikiwa na makabila mengine.
- Kabila la Walawi lilikuwa na jukumu la kutunza hema (na baadaye, hekalu) na kuendesha ibada za kidini, ikiwa ni pamoja na kutoa dhabihu na maombi kwa ajili ya watu wa Israeli.
- Kwenye Agano la Kale, si mara zote neno "Mlawi" linaeleweka wazi kama linarejelea kwa ujumla mzao wa Walawi au hasa mtu aliyekuwa akihudumu katika hekalu akiwasaidia makuhani.
- Agano la Kale lilibainisha kwamba makuhani wote walipaswa kuchaguliwa kutoka kabila la Walawi. Makuhani wa Walawi walitengwa na kupewa kazi maalum ya kumtumikia Mungu katika hekalu.
- Wanaume wengine wawili waliitwa "Lawi" walikuwa mababu wa Yesu. Majina yao yameorodheshwa katika ukoo katika Injili ya Luka.
- Mwanafunzi wa Yesu, Mathayo, pia aliitwa Lawi.

(Tazama pia: Makabila Kumi na Mawili ya Israeli, Kuhani, Dhabihu, Hekalu, Yakobo, Lea, Mathayo)

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Mambo ya Nyakati 2:1-2](#)
- [1 Wafalme 8:3-5](#)
- [Matendo 4:36-37](#)
- [Mwanzo 29:34](#)
- [Yohana 1:19-21](#)
- [Luka 10:32](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H3878, H3879, H3881, G30170, G30180, G30190, G30200

Lazaro

Uhalisia:

Lazaro na dada zake, Maria na Martha, walikuwa marafiki wa pekee wa Yesu. Yesu mara nyingi alikaa nao katika nyumba yao huko Bethania.

- Lazaro anajulikana zaidi kwa sababu Yesu alimfufua kutoka kwa wafu baada ya kuwa kaburini kwa siku kadhaa.
- Viongozi wa Kiyahudi walikasirika na kuwa na wivu kwa Yesu kwa sababu alifanya muujiza huu, na walijaribu kutafuta njia ya kumuua Yesu na Lazaro.
- Yesu pia alieleza mfano kuhusu ombaomba maskini na tajiri ambapo ombaomba alikuwa mtu mwingine aliyeitwa "Lazaro."

(Mapendekezo ya Tafsiri: Jinsi ya Kutafsiri Majina)

(Tazama pia: kuomba, viongozi wa Kiyahudi, Martha, Maria, kuinua)

Marejeleo ya Biblia:

- [Yohana 11:11](#)
- [Yohana 12:1-3Luka 16:21](#)

Mifano kutoka kwenye hadithi za Biblia:

- **37:1** Siku moja, Yesu alipata taarifa kwamba **Lazaro** alikuwa mgonjwa sana. **Lazaro** na dada zake wawili, Maria na Martha, walikuwa marafiki wa karibu wa Yesu.
- **37:2** Yesu alisema, "Rafiki yetu **Lazaro** amelala, na lazima nimwamshishe."
- **37:3** Wanafunzi wa Yesu wakasema, "Mwalimu, ikiwa **Lazaro** amelala, basi atapona." Kisha Yesu akawaambia kwa uwazi, "**Lazaro** amefariki."
- **37:4** Yesu alipofika katika mji wa **Lazaro**, **Lazaro** alikuwa tayari amekufa kwa siku nne.
- **37:6** Yesu aliwauliza, "Mmemweka wapi **Lazaro**?"
- **37:9** Kisha Yesu akapaza sauti, "**Lazaro**, toka nje!"
- **37:10** Kwa hiyo **Lazaro** alitoka nje! Alikuwa bado amefungwa na nguo za kaburini.
- **37:11** Hata hivyo, viongozi wa kidini wa Wayahudi walikuwa na wivu, hivyo walikusanyika pamoja kupanga jinsi ya kumuua Yesu na **Lazaro**.

Data ya Neno:

- Strong's: G29760

Lea**Uhalisia:**

Lea alikuwa mmoja wa wake wa Yakobo. Alikuwa dada mkubwa wa Raheli na mama wa watoto sita wa Yakobo: Reubeni, Simeoni, Lawi, Yuda, Isakari,

na Zabuloni. Pia, alikuwa mama wa binti wa Yakobo, Dina.

- Kitabu cha Mwanzo kinasimulia hadithi ya jinsi Baba yake Lea, Labani, alivyomdanganya Yakobo ili amuoee Lea kabla ya kumuoa Raheli.
- Mungu alimbariki Lea kwa kumpa watoto wengi, ingawa mume wake Yakobo alimpenda Raheli zaidi kuliko yeye.
- Lea ni mama wa mababu wa Mfalme Daudi na Yesu.

(Mapendekezo ya Tafsiri: Jinsi ya Kutafsiri Majina)

(Tazama pia: Yakobo, Reubeni, Simeoni, Walawi, Yuda, Isakari, Zabuloni, Labani, Raheli, makabila kumi na mawili ya Israeli)

Marejeleo ya Biblia:

- [Mwanzo 29:17](#)
- [Mwanzo 29:28](#)
- [Mwanzo 31:6](#)
- [Ruthu 4:11](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H3812

Lebanoni*Uhalisia:*

Lebanoni ni eneo la milima lenye uzuri lililoko kando ya pwani ya Bahari ya Mediterania, kaskazini mwa Israeli. Katika nyakati za Biblia, eneo hili lilikuwa na misitu minene ya miti ya miberoshi, kama vile mierezi na misunobari.

- Mfalme Solomoni alituma wafanyakazi kwenda Lebanoni kuvuna miti ya mierezi kwa ajili ya ujenzi wa hekalu la Mungu.
- Lebanoni ya kale ilikuwa na watu wa Foinike, ambao walikuwa wajenzi mahiri wa meli zilizotumiwa kwa biashara yenye mafanikio.
- Miji ya Tiro na Sidoni ilikuwa nchini Lebanoni. Katika miji hii, rangi ya zambarau yenye thamani ilitumiwa kwa mara ya kwanza.

(Mapendekezo ya Tafsiri: Jinsi ya Kutafsiri Majina)

(Tazama pia: mwerezi, mvinje, msonobari, foinike)

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Wafalme 4:32-34](#)
- [2 Mambo ya Nyakati 2:8-10](#)
- [Kumbukumbu la Torati 1:7-8](#)
- [Zaburi 29:3-5](#)
- [Zakaria 10:8-10](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H3844

Lewiathani

Uhalisia:

Neno "Lewiathani" linahusu mnyama mkubwa sana, ambaye alikufa zamani, na ametajwa katika maandiko ya awali ya Agano la Kale, vitabu vya Ayubu, Zaburi, na Isaya.

- Lewiathani inafafanuliwa kama kiumbe kikubwa kinachofanana na nyoka, chenye nguvu na ukali, na chenye uwezo wa kufanya maji yanayozunguka "kuchemka." Maelezo yake yanafanana na yale ya dinosaur.
- Nabii Isaya alimtaja Lewiathani kama "nyoka anayeteleza".
- Ayubu aliandika kutokana na maarifa ya moja kwa moja kuhusu Lewiathani, hivyo inawezekana mnyama huyo alikuwa hai wakati wa maisha yake.

(Mapendekezo ya Tafsiri: Tafsiri ya Majina)

(Tazama pia: Isaya, Ayubu, nyoka)

Marejeleo ya Biblia:

- [Ayubu 3:8](#)
- [Zaburi 104:25-26](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H3882

Lia

Ufafanuzi:

Maneno "lia" au "lia kwa sauti" kwa kawaida yanamaanisha kusema kitu kwa sauti kubwa au kwa haraka. Mtu anaweza "kulia kwa sauti" kwa maumivu, dhiki, hasira, au hofu, mara nyingi kwa nia ya kuomba msaada.

- Kirai "lia kwa sauti" linaweza kumaanisha kupiga kelele au kuita kwa nia ya kuomba msaada.
- Maneno "lia" au "lia kwa sauti" yanaweza pia kumaanisha kusali.
- Neno hili linaweza pia kutafsiriwa kama "kusema kwa sauti kubwa" au "omba msaada kwa haraka," kulingana na muktadha.
- Usemi kama vile, "Nakulilia" unaweza kutafsiriwa kama "Ninakuita unisaidie" au "Nakuomba msaada wa haraka."

(Tazama pia: ita-kwa sauti kubwa, sihi, sali)

Marejeleo ya Biblia:

- [Ayubu 27:9](#)
- [Marko 5:5-6](#)
- [Marko 6:48-50](#)
- [Zaburi 22:1-2](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H1058, H2199, H2201, H6030, H6463, H6670, H6682, H6817, H6818, H6873, H6963, H7121, H7123, H7321, H7440, H7442, H7723, H7737, H7768, H7771, H7775, H8663, G03100, G03490, G08630, G09940, G09950, G19160, G20190, G27990, G28050, G28960, G29050, G29060, G29290, G43770, G54550

Listra

Uhalisia:

Listra ulikuwa mji katika Asia Ndogo ya kale ambao Paulo alitembelea katika mojawapo ya safari zake za umishonari. Ulikuwa katika eneo la Likaonia, ambalo sasa liko katika nchi ya kisasa ya Uturuki.

- Paulo na wenzake walikimbilia Derbe na Listra baada ya kutishiwa na Wayahudi huko Ikonio.
- Kule Listra, Paulo alikutana na Timotheo, ambaye alikua mhubiri mwenzake na mwanzilishi wa kanisa.
- Baada ya Paulo kumponya Adamu aliyekuwa kilema huko Listra, watu wa pale walijaribu kuwaabudu Paulo na Barnaba kama miungu, lakini mitume waliwakemea na kuwazuia kufanya hivyo.

(Mapendekezo ya Tafsiri: Namna ya Kutafsiri Majina)

(Tazama pia: mwinjilisti, Ikonio, Timotheo)

Marejeleo ya Biblia:

- [2 Timotheo 3:10-13](#)
- [Matendo 14:6](#)
- [Matendo 14:8](#)
- [Matendo 14:21-22](#)

Data ya Neno:

- Strong's: G30820

Loti

Uhalisia:

Loti alikuwa mpwa wa Abrahamu.

- Alikuwa mtoto wa Harani, kaka yake Abrahamu.
- Loti alisafiri pamoja na Abrahamu hadi nchi ya Kanaani na akaishi katika mji wa Sodoma.
- Loti alikuwa babu wa Wamoabi na Waamoni.
- Wakati wafalme maadui waliposhambulia Sodoma na kumteka Loti, Abrahamu alikuja na mamia kadhaa ya watu ili kumwokoa Loti na kurudisha mali zake.
- Watu waliokuwa wakiishi katika mji wa Sodoma walikuwa waovu sana, hivyo Mungu akaangamiza mji huo. Hata hivyo, kwanza alimwambia Loti na familia yake waondoke mjini ili waweze kuponyoka.

(Mapendekezo ya Tafsiri: Namna ya Kutafsiri Majina)

(Tazama pia: Ibrahimu, Waaamoni, Harani, Moabu, Sodoma)

Marejeleo ya Biblia:

- [2 Petro 2:8](#)[Mwanzo 11:27-28](#)
- [Mwanzo 12:4-5](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H3876, G30910

Luka

Uhalisia:

Luka aliandika vitabu viwili vya Agano Jipya: Injili ya Luka na Kitabu cha Matendo ya Mitume.

- Katika barua yake kwa Wakolosai, Paulo anamrejelea Luka kama tabibu. Paulo pia anamtaja Luka katika barua zake nyingine mbili.
- Inadhaniwa kuwa Luka alikuwa Mgriki na mtu wa Mataifa ambaye alikuja kumjua Kristo. Katika injili yake, Luka anajumuisha masimulizi kadhaa yanayosisitiza upendo wa Yesu kwa watu wote, Wayahudi na watu wa Mataifa.
- Luka alisafiri pamoja na Paulo katika safari zake mbili za kimishonari na kumsaidia katika kazi yake.
- Kulingana na maandiko ya awali ya kanisa, inasemekana kwamba Luka alizaliwa katika mji wa Antiokia, Siria.

(Mapendekezo ya Tafsiri: Jinsi ya Kutafsiri Majina)

(Tazama pia: Antiokia, Paulo, Siria)

Marejeleo ya Biblia:

- [2 Timotheo 4:11-13](#)
- [Wakolosai 4:12-14](#)
- [Filemoni 1:24](#)

Data ya Neno:

- Strong's: G30650

Luti

Ufafanuzi:

Luti na kinubi ni vyombo vidogo vya muziki vyenye nyuzi ambavyo vilitumiwa na Waisraeli kumwabudu Mungu.

- Kinubi kinafanana na kinubi kidogo, kikiwa na nyuzi zilizovutwa kwenye fremu wazi.
- Luti inafanana sana na gitaa la kisasa la akustiki, ikiwa na sanduku la sauti la mbao na shingo iliyopanuliwa ambayo nyuzi zimefungwa.
- Katika kucheza kinubi au kinanda, nyuzi fulani hushikiliwa chini na vidole vya mkono mmoja huku nyuzi hizo na nyinginezo zikinyonywa au kupigwa kwa mkono mwingine.
- Luti, kinubi, na kinanda vyote hupigwa kwa kupiga au kuburuta nyuzi.
- Idadi ya nyuzi ilitofautiana, lakini Agano la Kale linataja vyombo vilivyokuwa na nyuzi kumi.

(Tazama pia: kinubi)

Marejeleo ya Biblia:

- [1 Wafalme 10:11-12](#)
- [1 Samweli 10:5-6](#)
- [2 Mambo ya Nyakati 5:11-12](#)

Data ya Neno:

- Strong's: H3658, H5035, H5443